

بسم الله الرحمن الرحيم

نقش ایرانیان در تمدن نوین اسلامی در مسیر ظهور

زهرا افچنگی^۱

چکیده

اراده‌ی ذات باری تعالی بر برتری دین اسلام قرار گرفت و بر مستضعفان منت گذاشته و آنها را وارثان زمین قرار داد. از آنجا که فطرت بشر، جویای اتفاقات آینده و سبب امید آفرینی به خصوص در مستضعفین عالم خواهد شد؛ خداوند این بشارت و سنت الهی را که به سبب آمادگی امت اسلامی و اقدامات ضروری توسط آنها صورت خواهد پذیرفت و نه با اعجاز و امور خارق العاده؛ در قرآن کریم به مستضعفین عالم هدیه فرمود. فلسفه وجودی امامت و تشکیل حکومت جهانی ابتدا به جهت قرب الی الله و سپس بر پایه قسط و عدالت و با فراهم آمدن شرایط ویژه خواهد بود. یافته‌های پژوهش حاکی از این است که در منابع اسلامی، ایرانیان به عنوان زمینه سازان رخداد فرخنده‌ی ظهور ذکر شده‌اند. ایرانیان به سبب تمدن بسیار غنی چندین هزارساله‌ی خود و از خودگذشتگی و اخلاص خود در راه اسلام، یکبار در صدر اسلام و بار دیگر در دوران معاصر سبب احیای تمدن اسلامی و رونق گرفتن هرچه بیشتر آن گشته و در آینده‌ای نه چندان دور، با پیشرفت‌های حاصله، ظهور را نزدیک و نزدیک‌تر خواهند کرد. هدف غایی انقلاب اسلامی که در روایات نیز به وقوع آن اشاره شده، ایجاد تمدنی پویا و سرنوشت ساز برای ظهور حضرت حجت (ع) می‌باشد. تبیین و آگاهی دادن در مورد نقش عظیم ایرانیان و ایجاد باور قلبی و آمادگی همه جانبه و اقدامات ضروری در ایجاد تمدن نوین اسلامی کاری است بنیادین که می‌بایست انجام شود. این تحقیق با روش توصیفی- تحلیلی و با استفاده از روش کتابخانه‌ای به مسئله‌ی چگونگی ایجاد تمدن نوین اسلامی و مقدمه سازی برای ظهور توسط ایرانیان می‌پردازد.

واژگان کلیدی: ایرانیان / تمدن / تمدن اسلامی / تمدن نوین اسلامی / ظهور

^۱ طلبه سال هفتم پاره وقت

مقدمه

برای رسیدن به حکومت جهانی کامل و برتر؛ دین مبین اسلام و ظهور آخرین منجی نیاز به یک سری زمینه چینی و ایجاد مقدمات می باشد که با گوشه نشینی در مساجد و اماکن مذهبی و دعا و تضرع به دست نمی آید. بنابراین امر ظهور انجام نخواهد شد مگر به وسیله اسباب و علل طبیعی آن و مسیر میسر شدن آن علل و عوامل موعده زیادی نیاز دارد. یکی از این علل و عوامل وجود سربازان؛ یاران و سرداران آن حضرت است که با در دست گرفتن اوضاع و ایجاد تمدن نوین اسلامی مسیر را برای ظهور آماده کنند. در روایات نقل شده از پیامبر اکرم (ص) در تفسیر برخی از آیات قرآن و و همچنین روایات وارده از ائمه (ع)، از ایرانیان به نیکی یاد شده و احادیثی مبنی بر حمایت ائمه علیهم السلام از مردم ایران و در مقابل حمایت ایران از اسلام و حرکت آنان در مسیر ظهور وارد شده است. بنابراین تبیین نقش ایرانیان برای مردم کشورمان ضروری به نظر می رسد؛ زیرا آن ها با آگاهی از نقش بسیار موثر و کارگشای خود در ایجاد تمدن نوین اسلامی و مسیر ظهور که در آیات و روایات و بیانات مقام رهبری بیان شده است، سبب می شود که اندیشه ی ایرانیان به آن سوی میل نموده و بر پابندی آنان بر باورهای دینی شان افزوده گردد. با محقق شدن تمدن نوین اسلامی زمینه سازی در مسیر ظهور موثرتر بوده و با ایجاد و تقویت تمدن نوین اسلامی، می توان زمینه ظهور را فراهم آورد. با ظهور اسلام و هجرت رسول خدا به مدینه و تشکیل حکومت اسلامی با مرکزیت مسجد؛ تمدن اسلامی شکل گرفت و روز به روز گسترش یافت. این شکوفایی تا قرون بعد ادامه داشت اما بعلی که از حوصله این متن خارج است، کم کم تمدن اسلامی رو به افول گذاشت. سال ها بعد، متفکران غربی با بیان نظریات خود تلاش کردند تمدن مادی غرب را جهانی کرده و آن را رواج دهند. در ایران نیز تا حد زیادی موفق بودند ولی با پیروزی انقلاب اسلامی، کور سوی امید شروع به تابیدن کرد تا اینکه بشر امروزی متوجه گردید که به تمدن نوین اسلامی نیاز دارد. مقام معظم رهبر انقلاب آن را تمدن نوین اسلامی نامید. در این مقاله سعی بر بررسی اهمیت نقش ایرانیان در ایجاد و شکوفایی تمدن اسلامی و چگونگی مسیر ظهور و حرکت در آن مسیر و نقش ایرانیان در این زمینه داشته، همچنین امید است این پژوهش بتواند، سهمی هر چند ناچیز در مسیر آگاهی بخشی به مردم در رابطه با نقش مهم ایشان در برپایی تمدن اسلامی و قدم برداشتن در مسیر ظهور داشته باشد. در رابطه با ظهور پژوهش های متعددی صورت گرفته است که مقاله « پیش بینی انقلاب اسلامی زمینه ساز ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی » نوشته ی محمدرضا جواهری، ۱۳۸۸، اشتراکات زیادی با مقاله پیش رو داشت. در آن مقاله با رویکرد حدیث معصومین علیهم السلام و نگاه تاریخی به باورداشت مهدویت شیعی و قیام حضرت امام خمینی (ره) به عنوان رهبر انقلاب اسلامی ایران و مردم ایران با عنوان زمینه سازان ظهور می پردازد. این مقاله علاوه بر موارد مشابه، با بیان آیات و

روایات سعی در بیان اهمیت عمل به بشارت‌های قرآنی و روایی برای رسیدن به تمدن اسلامی و مسیر ظهور پرداخته و گسترش تمدن اسلامی در گذشته و حال را نیز بررسی می‌کند.

۱- مفهوم شناسی واژگان

برای به دست آوردن درک درست از مباحث مطروحه در این پژوهش، بررسی واژگان کلیدی زیر مناسب به نظر می‌رسد.

۱-۱ ایرانیان

ایرانیان، قومی نیرومند و دارای کشوری پهناور با پیشینه تمدنی طولانی و غنی و در همسایگی شرقی جزیره‌العرب هستند.^۱ در منابع اسلامی به ساکنان سرزمین ایران بزرگ، ایرانیان می‌گویند. برخی منابع اسلامی آن‌ها را از نسل «یافت بن نوح»^۲ ایرج، ایران بن افریدون^۳ و فارس بن با سور (یا سور) بن سام بن نوح^۴ (علیه السلام)، و مطابق قولی از فرزندان اسحاق بن ابراهیم^۵ (علیهما السلام) دانسته‌اند.

۱-۲ تمدن

تمدن مصدر عربی از باب تفاعل و اسم مصدر فارسی است. تعریف تمدن در فرهنگ عمید چنین آمده است: «شهر نشین شدن، خوی شهری برگزیدن و با اخلاق مردم شهر آشنا شدن، همکاری مردم با یکدیگر در امور زندگانی و فراهم ساختن اسباب ترقی و آسایش خود.»^۶ مفهوم تمدن به طور عام از دیرباز وجود داشته و ابن خلدون با کلید واژه‌های «ال عمران» و «الحضارة»^۷ به آن پرداخته است. برخی آن را مترادف با فرهنگ یا پیشرفته‌تر از آن دانسته و برخی حوزه‌ی معنایی آن دو را از یکدیگر جدا کرده‌اند.^۸

۱-۳ تمدن اسلامی

تمدن اسلامی متشکل از دو کلمه‌ی تمدن و اسلامی می‌باشد. واژه‌ی تمدن در قسمت بالا تعریف شد. واژه‌ی اسلامی منسوب به اسلام می‌باشد. بنابراین در این قسمت به تعریف واژه‌ی اسلام به طور خلاصه

^۱ دهخدا، علی اکبر، لغت‌نامه دهخدا — تهران: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۳ ش.

^۲ طبری، محمد بن جریر، تاریخ طبری، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ پنجم، ۱۳۷۶ ش، ج ۱، ص ۹۲، ۱۲۶.

^۳ المسعودی، ابوالحسن علی، اخبار الزمان، مترجم: زمانی، کریم، انتشارات اطلاعات، تهران، ۱۳۷۰ ش، ص ۱۰۰؛

^۴ تاریخ یعقوبی، ابی یعقوب، احمد، تاریخ یعقوبی، مترجم: آیتی، محمدابراهیم، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۴۲ ش.

^۵ حموی، یاقوت بن عبدالله، معجم البلدان، ترجمه علی‌نقی منزوی؛ ناشر: سازمان میراث فرهنگی، ۱۳۸۰ ش، ج ۱، ص ۲۸۹.

^۶ مسعودی، علی بن حسین، مروج الذهب، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ هفتم، ۱۳۸۲ ش، ج ۱، ص ۲۴۵.

^۷ همان، ج ۱، ص ۲۴۴. انصاری دمشقی، شمس‌الدین محمد بن ابی‌طالب، نخبة الدهر، مترجم: طبیبیان، حمید، ناشر: اساطیر، تهران؛ سال

نشر: ۱۳۸۲ ش، ص ۳۳۷.

^۸ مسعودی، علی بن حسین، مروج الذهب، ج ۱، ص ۲۴۸.

^۹ عمید، حسن، فرهنگ نامه عمید، انتشارات امیرکبیر، تهران ۱۳۸۱ ش.

^{۱۰} علی اکبر ولایتی، پویایی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، ج ۱، ص ۲۵-۲۷، تهران، مرکز اسناد و خدمات پژوهش، ۱۳۸۲ ش.

می‌پردازیم. اسلام در لغت به معنای «انقیاد» و «گردن‌نهادن» به حکم است. کاربرد دینی این لغت، تسلیم در برابر فرمان خداست. در آیه‌هایی از قرآن همچون آیات ۱۱۲ و ۱۲۸ بقره، اسلام به همین معنا به کار رفته است.^۱ این واژه از ماده «س ل م» است که خود به معنای «تسلیم کامل»، «سالم شدن» و «رهایی یافتن از آفات» است. در معجم الوسیط آمده است که «إسلام» در لغت به معنای اظهار خشوع و پذیرش دین محمد (ص) است. در این خصوص به کسی که دین اسلام را پذیرفته است، «مُسْلِم» (در فارسی مسلمان) گفته می‌شود و «أسلم» به معنای کسی است که در دین خود خالص با شد. این واژه هشت مرتبه در قرآن و در سوره‌های آل عمران، مائده، انعام، زمر، صف، حجرات و توبه به کار رفته است. در اصطلاح اسلام یکی از ادیان توحیدی^۲ و همچون مسیحیت و یهود، دینی نبوی است^۳ بنابر تعریف قرآن از اسلام، اسلام، تعلیم مشترک تمام پیامبران بوده است و هر پیامبر دین جدایی را تبلیغ نمی‌کند؛ بلکه همگی یک دین مشترک به نام اسلام را تبلیغ می‌کردند. بنابر این تعریف، اسلام دین مشترک توحیدی است که با عبارت «دین الله» مورد اراده خدا قرار گرفته است که والاترین نمونه از آن، دینی است که محمد به تبلیغ آن مبعوث شده است.^۴ با وجود آنکه حضرت محمد (ص) در اسلام به عنوان خاتم پیامبران شناخته می‌شود، اسلام نیز خاتم ادیان خواهد بود و این شریعت هرگز نسخ نخواهد شد. بنابر این فرهنگ و تمدن اسلامی مجموعه‌ای از همه آداب و رسوم، اعتقادات و باورها، سنن، معارف، علوم اسلامی و ذخایر مشترک مادی و معنوی است که در میان ملت‌های مسلمان وجود دارد.^۵

۱-۴ تمدن نوین اسلامی

«پیشرفت همه‌جانبه را به معنای تمدن‌سازی نوین اسلامی بگیریم هدف ملت ایران و هدف انقلاب اسلامی، ایجاد یک تمدن نوین اسلامی است؛ این محاسبه‌ی درستی است.»^۶ «علم، پایه پیشرفت همه جانبه یک کشور است.»^۷ به نظر می‌رسد این تعریف برای تمدن نوین اسلامی صحیح باشد: «ظهور و بروز مادی و معنوی پیشرفت‌های هدفمند، نظام‌مند و نوظهور امت اسلامی، با محوریت ایران، بر اساس تعالیم اسلامی در تمامی عرصه‌های اجتماعی، که شکلی معنادار و منضبط به خود گرفته و جامعه اسلامی را به مقاصد خود

^۱ بهرامیان، علی، «اسلام». دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، تهران ۱۳۸۸ ش.

^۲ مصطفی، ابراهیم؛ الزیات، احمد حسن؛ عبدالقادر، حامد؛ النجار، محمد (۱۹۸۹). المعجم الوسیط. قم: دارالدعوة.

^۳ بهرامیان، علی. «اسلام». دائرةالمعارف بزرگ اسلامی. تهران: مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی.

^۴ گریگوریان، وارثان، اسلام، Brookings Institution Press، ۲۰۰۳، ص ۱۸. رحمتی هولاسو، حمیده، مقاله‌ی «مقایسه و تحلیل ادیان ابراهیمی: اسلام، مسیحیت و یهودیت، فصلنامه‌ی پژوهش‌های راهبردی در تعلیم و تربیت» شماره ۱۴، پانیز ۱۴۰۲.

^۵ بهرامیان، علی «اسلام». دائرةالمعارف بزرگ اسلامی. تهران: مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی.

^۶ گذشته، ناصر «تعالیم و نهادهای اساسی اسلام». دائرةالمعارف بزرگ اسلامی. تهران: مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۸۸ ش.

^۷ ن.ک. شریعتی، علی، مجموعه آثار (تاریخ تمدن)، ج ۱۱، ص ۱۲ - ۱۳، دفتر تدوین و تنظیم مجموعه آثار دکتر شریعتی، ۱۳۵۹ ش.

^۸ بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جوانان خراسان شمالی ۱۳۹۱/۷/۲۳

^۹ بیانات مقام معظم رهبری در خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۴/۱۱/۱۳۹۰

نزدیک می کند، تمدن اسلامی را رقم می زند.^۱ «مقام معظم رهبری در مورد مفهوم تمدن نوین اسلامی فرمود: «پیشرفت همه جانبه به معنی ایجاد یک تمدن نوین اسلامی است. آن مفهومی که می تواند اهداف نظام اسلامی را تا حدود زیادی در خود جمع کند و به ما نشان دهد، مفهوم پیشرفت است. توضیحی هم بعداً عرض کردیم که پیشرفت، تداعی کننده حرکت است، راه است.»^۲

۱-۵ ظهور

به معنای آشکار شدن چیز پنهان است^۳ و ظهور امام زمان را نمایان شدن حضرت مهدی (عج) پس از غیبت کبرا برای برپایی عدل و داد تعریف کرده اند.^۴ در برخی روایات از واژه بَعْث (برانگیختن)^۵ و امر برای اشاره به ظهور استفاده شده است. کلمه ی ظهور بر مواردی چون آشکار شدن دولت حق،^۶ آشکار شدن امر امامان معصوم، پیروزی امام زمان (عج) و حکومت آن حضرت^۷ نیز به کار رفته است.^۸

۲- اندیشه و مبانی تمدن ساز

در شکل گیری یک تمدن عوامل بسیاری در طول سالیان متمادی اثر گذار است. مبانی تمدن ساز را به انحاء مختلف تقسیم می کنند. در این پژوهش به سه گونه دسته بندی اشاره شده است: الف) در یک گونه از تقسیم بندی؛ مبانی تمدن را به ساختارهای سیاسی، اخلاقی، فرهنگ و هنر و اقتصادی تقسیم می کنند: ب) در گونه دوم عوامل مهمی مانند تفکر و فلسفه؛ ادیان الهی، امنیت و آرامش و کاهش اضطراب ها، تعاون و همکاری (ابن خلدون از آن با واژه عصبیت^۹ نام می برد، شاید بتوان آن را غرور ملی نامید)؛ اصل تسامح و تحمل افکار گوناگون دیگران و حفظ وحدت، رفاه نسبی و فشار اقتصادی و اجتماعی، نظم، نگرش فراقومی، اخلاق، صبوری و حلم را در شکل گیری تمدن مؤثر می دانند.^{۱۰} ج) در گونه سوم دسته بندی، تمدن در عادات و سنن و میراث ملی، علوم نظری و عملی، ادبیات و هنر، حکومتداری با حفظ ارزش های والا، عدالت و آزادی، امنیت و کرامت انسانی^{۱۱} خلاصه می شود.

^۱ غلامی، احمد؛ درسگفتار فلسفه تمدن نوین اسلامی، جلسه دوم، ضرورت، تمایزات، تعریف و مراحل تمدن نوین اسلامی، مورخ ۹۶/۴/۲۷، تهران، خانه اندیشمندان علوم انسانی

^۲ بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جوانان خراسان شمالی ۱۳۹۱/۷/۲۳

^۳ فراهیدی، خلیل ابن احمد، العین، انتشارات دار صادر، بیروت، ۱۴۰۹ ق، ج ۴، ص ۶۴.

^۴ سلیمیان، خدامراد، درسنامه مهدویت، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۹ ش، ج ۳، ص ۱۵۵.

^۵ نعمانی، محمد بن ابراهیم بن جعفر، الغیبه، مؤسسه آل البیت، ۱۳۹۷ ق، ص ۱۶۸.

^۶ شیخ صدوق، کمال الدین، مؤسسه آل البیت، چاپ ۱۳۹۵ ق، ج ۲، ص ۳۷۸.

^۷ کلینی، الکافی، مؤسسه دارالحديث، ایران، ۱۳۶۲ ش، ج ۱، ص ۳۳۵.

^۸ نعمانی، الغیبه، ۱۳۹۷ ق، ص ۱۵۱.

^۹ سلیمیان، خدامراد، درسنامه مهدویت، ۱۳۸۹ ش، ج ۳، ص ۱۰۴.

^{۱۰} ن.ک. طباطبائی، سیدجواد، تاملی درباره ایران، انتشارات مینوی خرد، ۱۳۸۰ ش.

^{۱۱} ابن خلدون، محمد عبدالرحیم، مقدمه، تهران، چاپ هفتم، جلد یک، ۱۳۶۹ ش.

^{۱۲} ایولاکوست، جهان بینی ابن خلدون، مترجم: مهدوی، مظفر، شرکت سهامی انتشار، تهران، ۱۳۶۳ شمسی، ص ۳۳ - ۳۸. اسلام شناسی و

پاسخ به شبهات، رضوانی، علی اصغر، مسجد مقدس جمکران، قم، ۱۳۸۶ شمسی، چاپ سوم، ص ۶۸۷.

^{۱۳} دورانت، ویل و آریل، تاریخ تمدن، انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ ششم، ۱۳۷۸ ش.

۱۰- تأثیر تمدن نوین اسلامی در مسیر ظهور

از آنجا که تمدن نوین اسلامی نقش تعیین کننده و اساسی در مسیر ظهور بر عهده دارد و با عنایت به ضرورت توجه به مسائلی که نو به نو در عالم اسلام و جهان رخ می دهد و نیاز به پویایی و رقابت تمدن نوین اسلامی با تمدن های غربی در اینجا نیاز به درک و شناخت و معرفی مشخصه های جدید برای تمدن نوین اسلامی توسط فقها و علمای اسلامی که در جریان انقلاب اسلامی پژوهش داشته اند مطرح می باشد.^۱

۱۰-۱ تفاوت تمدن نوین اسلامی با تمدن کلاسیک اسلامی

تمدن نوین اسلامی در برخی شاخصه ها با تمدن اسلامی متفاوت است هرچند کاملاً از آن جدا نمی باشد تفاوت های تمدن نوین اسلامی با تمدن اسلامی کلاسیک به این شرح می باشد: تاکید بر ارتباطات بین المللی و محیط پیرامون، فضای مجازی و رسانه ای و تاثیر این مسائل بر روی تمدن سازی؛^۲ اولویت بندی و قاعده مندی مراحل سیر به سوی تمدن نوین اسلامی و عدم وجود چنین اولویت بندی در تمدن اسلامی؛ علم و فناوری؛ عقلانیت و خردگرایی رهبری و جایگاه مردم انسان تک ساحتی یا چند ساحتی^۳

۱۰-۱-۱ عناصر انحطاط تمدن

تفرقه، ظلم و بی عدالتی زمامداران، سکوت در مقابل ستمکاران و وا گذاشتن ضعیفان، ذلت در مقابل قدرت های استکباری، وابستگی ملت ها به مستکبران، فاسد بودن زمامداران، عدم ابتکار عمل سردمداران خود کامگی و استبداد، تجمل گرایی و فساد، عوامل انحطاط تمدن می باشند. ابن خلدون می گوید: «هرگاه ملتی مغلوب گردد و در زیر تسلط دیگران واقع شود به سرعت رو به نیستی و انقراض خواهد رفت؛ زیرا هرگاه کاخ فرمانروایی ملتی واژگون و به سرنوشت بندگی دچار شوند و همچون ابزار بندگان قرار گیرند؛ آرزوی آنان کوتاه و سست می شود.» ویل دورانت جنگ را به عنوان یکی از عوامل سقوط تمدن ها می شناسد در حالی که تواین بی، فیلسوف بزرگ تاریخ معاصر می گوید: «هیچ تمدن درخشانی در جهان پیدا نشد، مگر اینکه ملتی مورد هجوم یک نیروی خارجی قرار گرفت و بر اثر این تهاجم نیروی نبوغ خود را

^۱ پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی سیدعلی خامنه ای (مدظله العالی)

^۲ آیت اللهی، حمیدرضا (۱۳۸۶)، نقش رسانه در تهدیدها و فرصت های جهانی شدن برای دین، در: دین و رسانه، به کوشش محمد رضا جواد یگانه و حمید عبداللهیان، صص ۵۹-۴۱.

^۳ فتحی، محمدجواد؛ قدیبگی، زهره؛ برگرفته از چکیده مقاله مطالعه تطبیقی تمدن نوین اسلامی و تمدن اسلامی اشتراکات و افتراقات با تاملی بر اندیشه حضرت آیت الله سید علی خامنه ای، سومین همایش ملی تمدن نوین اسلامی، ۱۳۹۶ ش.

^۴ تاریخ ابن خلدون المسمى دیوان المبتدأ والخیر فی أيام العرب والبربر و من عاصرهم من ذی الشأن الأكبر، معروف به «تاریخ ابن خلدون» یا «العبر»، اثر ابن خلدون، عبدالرحمن، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، چاپ سوم، تهران، ۱۳۸۳ ش.

^۵ دورانت، ویل، تاریخ تمدن، ترجمه ابوطالب صارمی، ابوالقاسم پاینده و ابوالقاسم طاهی، چ ششم، تهران، علمی و فرهنگی، ۱۳۷۸، ج ۴، بخش اول، ص ۴۳۲.

به کار انداخت و آنچنان تمدن درخشانی را پی ریزی کرد^۱. همچنین یکی از دلایل انحطاط تمدن اسلامی، ایجاد اختلاف و تفرقه بین امت اسلامی دانسته شده است^۲.

۲-۱۰ فرصت‌ها و چالش‌ها در تمدن نوین اسلامی

در دل تمدن نوین اسلامی فرصت‌ها و چالش‌های زیادی وجود دارد که برای زنده و پویا ماندن تمدن نوین اسلامی می‌بایست آن‌ها را شناخت و از فرصت‌ها کمال بهره را برد و با چالش‌های ایجاد شده روبرو و به قول سردار شهید سلیمانی، از دل چالش‌ها فرصت بوجود آورد.

۱-۲-۱۰ فرصت‌ها

فرصت‌هایی که در یک تمدن همزمان با رشد و اعتلای آن تمدن به دست می‌آید، می‌تواند موجب تحولات اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، پیشرفت تکنولوژی و علم و فناوری باشد که هر کدام از این موارد قابل بررسی می‌باشد و می‌تواند در پژوهش‌های دیگر به صورت کامل به آن پرداخته شود. پس از پیروزی انقلاب اسلامی با رویکرد و نگاه ویژه‌ی امامین انقلاب در جهت تشکیل تمدن نوین اسلامی بر روی پیشرفت هرچه بیشتر جامعه اسلامی و ایرانی در عرصه‌های فناوری، علم، فرهنگ، صنعت و تاکید فراوانی شده و قرار گرفتن ایران اسلامی جزء ده کشور اول جهان در اکثر زمینه‌های علم و فناوری و هسته‌ای و موشکی نتیجه‌ی نگاه کلان امامین انقلاب به این مسأله می‌باشد. بیداری‌های اسلامی و جنبش‌های اسلامی که در عصر حاضر صورت گرفته یکی دیگر از فرصت‌های تمدن نوین اسلامی توسط ایرانیان و انقلاب اسلامی می‌باشد.

۲-۲-۱۰ چالش‌ها

یکی از چالش‌های تخریب‌گر در هر تمدنی عواملی است که سبب انحطاط و اضمحلال یک تمدن می‌شود. از آنجا که بقاء و اقتدار یک تمدن بر پایه ارزش‌ها و هنجارهای معنوی می‌باشد به نظر می‌رسد هرگاه مردم جامعه‌ای در یک تمدن از اصول الهی و ارزشی و مبانی معنوی خارج شوند و به جای تکیه بر آن ارزش‌ها و اصول الهی بر عمل و علم خود تکیه کنند دچار انحطاط می‌شوند.^۴ این دسته از عوامل را می‌توان عوامل داخلی انحطاط تمدن نامید. از جمله عوامل خارجی انحطاط نیز فعالیت‌های کشورهای خارجی بر علیه کشور؛ تهاجم فرهنگی و جنگ به اشکال مختلف فیزیکی و نرم و و همچنین جنگ نیابتی می‌باشد.

^۱ مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه ذیل آیات ۳۴ تا ۳۷ سوره بقره، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۶ ش.

^۲ برگزیده تفسیر نمونه، ناصر مکارم شیرازی و جمعی از فضلا، تنظیم احمد علی بابایی، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۶ ش در تفسیر آیه

۴۶ سوره انفال

^۳ گزارش جدید مؤسسه سیاست استراتژیک استرالیا (ASPI)، سرپرست پایگاه استنادی علوم جهان اسلام ((ISC)) مهران، جعفر

^۴ مقدمه ابن خلدون، ترجمه: محمد پروین گنابادی، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، چاپ اول، ۱۳۵۹ ش، ج ۱، ص ۵۷.

نتیجه گیری

براساس آموزه های دینی، یگانه هدف غایی خلقت انسان قرب الی الله است و اهداف میانی خلقت شکل گیری حیات طیبه و قسط و عدالت و ریشه کنی ظلم و فساد می باشد که این اهداف غایی و میانی تنها در پرتو حکومت جهانی دین مبین اسلام محقق خواهد شد. دستیابی به این اهداف والا، مستلزم آمادگی و اقدامات خاص و هدفمند می باشد. ایجاد تمدن اسلامی و رشد و بالندگی آن با کمک و تکیه بر فرهنگ چند هزار ساله و غنی ایرانی انجام شد. طبق معارف اسلامی پس از افول این تمدن به دلایل مختلف، ایرانیان دوباره با تلاش و اخلاص و از خودگذشتگی های فراوان خود سبب آمدن جان تازه به کالبد نیمه جان تمدن اسلامی گردیدند و تمدن نوین اسلامی را به وجود خواهند آورد. این تمدن که در عصر حاضر در مسیر رسیدن به قله آن می باشد، مقدمه ساز ظهور است. ایرانیان به عنوان زمینه سازان ظهور با وجود ویژگی های منحصر به فرد خود، بنابر بشارات وارده شایستگی و لیاقت ایفای این نقش خطیر را دارا هستند. از این رو اهتمام به تحقق این مسئولیت عظیم، نه تنها تکلیف دینی و اخلاقی بلکه ضرورتی حیاتی در مسیر شکل گیری تمدن اسلامی نوین و تحقق جامعه جهانی دین مبین اسلام محسوب می گردد.

منابع

* قرآن کریم

۱. انصاری دمشقی، شمس الدین محمد بن ابی طالب، نخبه الدهرفی عجایب البر و البحر، مترجم: طبیبیان، حمید، انتشارات اساطیر، ۱۳۸۲ ش.
۲. ابن حماد، ابوالحسن علی بن محمد، الفتن، نجف، مطبعة سید محمد حسین، ۱۳۳۴ق، ص ۸۶.
۳. ابی یعقوب، احمد، تاریخ یعقوبی، مترجم: آیتی، محمد ابراهیم، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۴۲ ش.
۴. ایولاکوست، جهان بینی ابن خلدون، مترجم: مهدوی، مظفر، تهران، شرکت سهامی انتشار، ۱۳۶۳ ش، ص ۳۳-۳۸.
۵. بهرامیان، علی، دائرة المعارف بزرگ اسلامی*، تهران، مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۷۵ ش.
۶. جزری، ابن اثیر، اخبار الزمان، تهران، ۱۳۷۸ ش، ص ۱۰۰.
۷. حموی، یاقوت بن عبد الله، معجم البلدان، ترجمه علی نقی منزوی؛ ساز مان میراث فرهنگی کشور (پژوهشگاه) معاونت معرفی و آموزش، تهران، ۱۳۸۰ ش، ج ۱، ص ۲۸۹، ۲۴۴.
۸. دهخدا، علی اکبر، فرهنگ دهخدا، تهران، چاپخانه دانشگاه تهران، ۱۳۴۱ ش.

۹. راغب اصفهانی، حسین، مفردات فی غریب القرآن، بیروت، دار الشامیه، ۱۴۰۳ق.
۱۰. رضوانی، علی‌اصغر، اسلام شناسی و پاسخ به شبهات، قم، مسجد مقدس جمکران، چاپ سوم، ۱۳۸۶ش، ص ۶۸۷.
۱۱. رولینسون، کریستوفر، ایلام تمدنی فراموش شده، ترجمه شاهرخ رزمجو، تهران، انتشارات توس، ۱۳۷۲ش.
۱۲. زمخشری، جمشید بن مسعود بن محمد، ربیع الأبرار و فصوص الأخبار (مطابق نقل نفس الرحمن)، ص ۳۱.
۱۳. الزیات، مصطفی، ابراهیم احمد حسن، عبدالقادر حامد، النجار محمد، المعجم الوسیط، قم، دارالدعوة، ۱۹۸۹م.
۱۴. سلیمیان، خدامراد، درسنامه مهدویت، تهران، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۹ش، ج ۳، ص ۱۰۴ و ۱۵۵.
۱۵. شجاعی، محمد، انقلاب اسلامی ایران و آینده آن، تهران، بوستان کتاب، ۱۳۸۵ش.
۱۶. شریعتی، علی، مجموعه آثار (تاریخ تمدن)، دفتر تدوین و تنظیم مجموعه آثار دکتر شریعتی، تهران، ۱۳۵۹ش، ج ۱۱، ص ۱۲-۱۳.
۱۷. شیخ صدوق، محمد بن علی، کمال الدین، قم، مؤسسه آل البیت، چاپ دوم، ۱۳۹۵ق، ج ۲، ص ۳۷۸.
۱۸. صحیح مسلم، روایت از ابوهریره، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۵ق.
۱۹. طباطبایی، محمد حسین، شیعه در اسلام، قم، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ هشتم، ۱۳۷۵ش.
۲۰. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، تهران، شرکت المعارف اسلامی، قم، ۱۳۷۹ش، ج ۵، ص ۴۷.
۲۱. طبری، محمد بن جریر، تاریخ طبری، تهران، مکتبه العلمیه، چاپ ۱، ۱۳۳۸ش، تصحیح و تعلیق ابوالحسن شعرانی، ج ۱، ص ۹۲، ۱۲۶.
۲۲. عبدالکریم بی‌آزار شیرازی، باستان‌شناسی و جغرافیای تاریخی قصص قرآن، تهران، مؤسسه انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۷۸ش، ص ۱۲. آشنایی با تاریخ تمدن، تهران، انتشارات علمی، ۱۳۸۰ش.
۲۳. علامه طباطبایی، محمد حسین، تفسیر المیزان، قم، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ دوازدهم، ۱۳۷۹ش، ج ۵، ص ۱۶۸.
۲۴. علامه مجلسی، محمدباقر، بحار الأنوار، قم، دار الوفاء، چاپ سوم، ۱۴۰۳ق، ج ۲۲، ص ۱۸۸-۱۹۰، و همان، ج ۵۲، ص ۲۴۳.
۲۵. عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، تهران، امیرکبیر، ۱۳۸۱ش.

۲۶. عنایت‌الله، رضا، مدخل: «بین‌النهرین»، در: *دائرةالمعارف بزرگ اسلامی*، تهران، مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، ج ۱۳، ۱۳۷۳ش، بازیابی: ۲۳ اسفند ۱۳۹۱.
۲۷. فراهیدی، خلیل بن احمد، العین، بیروت، دار صادر، ۱۴۰۹ق، ج ۴، ص ۶۴.
۲۸. کسروی، احمد، تاریخ زبان و ادب فارسی، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۲۲ش.
۲۹. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، قم، مؤسسه آل‌البیت، ۱۳۶۲ش، ج ۱، ص ۳۳۵.
۳۰. کورانی، محمد، عصر ظهور، تهران، مؤسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۸ش، ص ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۶۵.
۳۱. کنز العمال، حدیث ۳۴۱۲۶، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۰ق.
۳۲. گذشته، ناصر، «تعالیم و نهادهای اساسی اسلام»، در: دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، تهران، مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۸۸ش.
۳۳. لامی، عبدالحسین، بینش اسلامی، تهران، ۱۳۷۴ش، ص ۱۴۳.
۳۴. مدرس وحید، احمد، شرح نهج‌البلاغه، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ چهارم، ۱۳۸۵ش، ج ۲۰، ص ۲۸۴.
۳۵. مسعودی، علی بن حسین، مروج‌الذهب، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ هفتم، ۱۳۸۲ش، ج ۱، ص ۲۴۵.
۳۶. مطهری، مرتضی، خدمات متقابل اسلام و ایران، تهران، مؤسسه فرهنگی صدرا، چاپ دوم، ۱۳۷۴ش، ج ۱۴، ص ۳۲۹.
۳۷. مقدمه ابن خلدون، ترجمه محمد پروین گنابادی، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، چاپ اول، ۱۳۵۹ش، ج ۱، ص ۵۷. مقدمه ابن خلدون، تهران، چاپ هفتم، ۱۳۶۹ش، جلد ۱.
۳۸. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، قم، مؤسسه فرهنگی دارالتبلیغ، ۱۳۸۷ش. مترجم: طیبیان، حمید، انتشارات اساطیر، تهران؛ سال نشر: ۱۳۸۲ش، ص ۳۳۷.
۳۹. نعمانی، محمد بن نعمان، الغیبه، قم، مؤسسه آل‌البیت، ۱۳۹۷ق، ص ۸۱، ۱۵۱، ۱۶۸.
۴۰. ولایتی، اکبر، پویایی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، تهران، مرکز اسناد و خدمات پژوهش، ۱۳۸۲ش، ج ۱، ص ۲۵-۲۷.
۴۱. ویل دورانت، تاریخ تمدن، ترجمه عنایت حمید و دیگران، تهران، آموزش انقلاب اسلامی، ۱۳۷۰ش.
۴۲. مقاله "Ali al-Hujwiri" و "Persian Language in South Asia"،
<https://iranicaonline.org>
۴۳. Sabaheta Gaçanin, "Persian Language as Vehicle of Islamic Cultural Memory in Ottoman Bosnia" مقاله‌ای علمی است در *Tarih Incelemeleri Dergisi* (۲۰۱۶).